

Odborné praxe pregraduálních studentů farmacie v některých zemích EU

Mgr. Pavla Šrámková, RNDr. Jana Kotlářová, Ph.D.

Článek přináší přehled vybraných informací o odborných praxích studentů farmacie z 8 zemí Evropské unie (EU) – Finska, Francie, Itálie, Německo, Portugalsko, Španělsko, Švédsko a Velká Británie. Jsou uvedeny konkrétní poznatky z celkem 15 zahraničních univerzit a vysokých škol týkající se především vlastní organizace odborných praxí, požadavků na jejich zakončení, odborného dohledu během praxe i nákladů spojených s praxemi a případnou akreditací lékáren. Klíčová slova: odborná praxe, veřejná, nemocniční a výuková lékárna, akreditace lékárny.

Úvod

V akademickém roce 2004/2005 byla poprvé na obou farmaceutických fakultách v ČR realizována šestměsíční praxe v lékárnách pro studenty pátých ročníků pětiletého magisterského studijního programu farmacie. Danou problematikou se poměrně podrobně zabýval náš předchozí článek (9), proto zde nejsou opakovaně uváděny základní požadavky a pravidla, které byly stanoveny akreditační komisí pro realizaci těchto odborných praxí. Zajímavou kapitolou však pro lékárníky může být seznámení se s požadavky na odborné praxe v zahraničí.

Metodika

Průzkum tématicky navazuje na úvodní práci provedenou v roce 2002 a zároveň ji rozšiřuje (11). Pro akademický rok 2003/2004 byl připraven nový dotazník pro studenty FaF UK v Hradci Králové vyjádřující do zahraničí se studentským výměnným programem ERASMUS. V dotazníku byly otázky pro přehlednější zpracování výsledků rozčleněny do 5 okruhů a zároveň byly přesněji formulovány, díky čemuž mohly být získány cílenější informace. Pro úplnost uvádíme znění celého dotazníku (viz příloha 1), aby si čtenář mohl udělat obrázek o jeho šíři záběru, ale pro tento článek byly vy-

brány všechny otázky z okruhů 1 a 3, a z dalších okruhů pouze otázky 6, 8, 14 a 17.

V příslušném roce absolvovalo zahraniční pobyt 38 studentů, do tohoto článku bylo zahrnuto 25 dotazníků (ze zemí původní EU). Výběr daných zemí a konkrétních farmaceutických fakult byl podmíněn volbou studentů. Při získávání odpovědí záleželo na možnostech studentů i jejich kreativitě. Někdo hledal odpovědi na položené otázky téměř sám, jiný získával informace rozhovorem nad dotazníkem (v anglické verzi) s kolegy z dané země. Veškeré podklady z dotazníků byly zpracovány do základní databáze v programu Microsoft Excel kvůli výhodnější možnosti práce s nimi i porovnávání s dalšími údaji, které však nejsou předmětem tohoto článku.

Určité poznatky byly dále čerpány z fakultních příruček (nejsou v literatuře uvedeny, ale jsou k dispozici u autorky; ve 4 případech – Německo, Portugalsko, Španělsko a Velká Británie), z webových stránek (v 5 případech – ČR, Francie, Německo, Španělsko a Velká Británie) a také rozhovorem s pedagogy (ve 3 případech – Francie, Německo a Španělsko). Pro tento článek však vzhledem k omezenému rozsahu byly vybrány jen některé informace, případně doplněné o určitou zajímavost. Většina hlavních parametrů byla pro větší přehlednost shrnuta do tabulky 1.

Výsledky a diskuze

Vzhledem k aktuálnosti tématu akreditace lékáren v ČR pro pregraduální studenty, kteří

Tabulka 1. Přehled vybraných parametrů odborných praxí v některých zemích EU

Země	délka praxe v měs.	možnosti rozdělení praxe	praxe i v nižších ročnících	prac. doba (hod/den)	úkoly a povinnosti na praxi	výuková lékárna	plat studentům	akreditace lékáren	Poznámka
ČR	6	ANO na 2 části	ANO	8 hod	deník praxe, úkoly	ANO (Brno)	NE	ANO	akreditace se zavádí
Finsko	6 ve 3. r.	ANO 3+3 (veřej. a nemocn.)	NE	8 hod	deník s otázkami	ANO	ANO 840 Euro/m	ANO vybírá fakulta	státní příspěvek na studium
Francie	6 v 6. r.	NE	ANO 6 měs. v 5. roč.	celá prac. doba	závěrečná obsáhlá zpráva	NE	ANO	?	
Itálie	6	ANO na 3 části	NE	není určeno	žádné, ZK z praxe	NE	NE	NE	každá lékárna je akreditov.
Německo	12	ANO 6 veřejná a 6 jiné	ANO 8 týdnů ve 2. r.	8 hod	žádné	NE	ANO 1300 Euro/m	NE	speciální kurzy
Portugalsko	6 po 5. r.	NE	NENÍ povinná	8 hod	zpráva, odborné téma z farmacie, ústní ZK	NE	NE	NE	
Španělsko	6	NE (ANO 3+3 Pamplona)	NE	8 hod	rozsáhlá zpráva, ústní ZK	NE	NE	NE	
Švédsko	6	ANO max. 6x	NENÍ povinná	8 hod	žádné	NE	ANO 6400 šv. korun	NE	plat je od státu
Velká Británie	12	ANO na 2 části	ANO 2 dny	celá prac. doba	rámcové požadavky	NE	ANO plat	ANO vybírá RPSGB	školitel nemusí být farmaceut

mají vykonávat svou šestiměsíční praxi v akreditovaných lékárnách, (ještě stále není akreditace uzavřena), přinášíme níže uvedené údaje jako možný zdroj informací a inspiraci pro situaci v ČR. V závorce u názvu státu je číslem uveden počet farmaceutických fakult či vysokých škol (13), kde se farmacie vyučuje v dané zemi, a za čárkou jmenovitě sídla farmaceutických fakult, ze kterých byly podklady získány.

Ve **Finsku** (3, Helsinky a Kuopio) praxe trvá 6 měsíců a lze ji dělit maximálně na 2 části. Praxe v zahraničí jsou povoleny po absolvování minimálně 3 měsíců ve finské lékárně. Studenti dostávají na praxi deník (asi 50stránkový), který je jiný pro veřejnou a jiný pro nemocniční lékárně. Jeho součástí jsou i předtištěné otázky a úkoly, které je nutno průběžně vypracovávat (jsou předepsány různé okruhy, které se student musí v průběhu praxe naučit). Obě univerzity mají své výukové lékárny tzv. „Yliopiston apteekki“ (= univerzitní lékárna). Je to menší síť lékáren nacházející se v Helsinkách a dalších městech, kam odchází většina absolventů. Studenti dostávají od lékárny jako svého zaměstnavatele asi 40 % nástupního platu (přibližně 840 Euro/měsíc) (6).

Ve **Francii** (20, Paříž) trvá praxe 6 měsíců a nelze ji rozdělit. Celých 6 měsíců musí být absolvováno na stejném místě; ve veřejné lékárně nebo ve farmaceutické společnosti, také v zahraničí, či na vědeckém oddělení univerzity nebo nějakého institutu. Pro práci v nemocniční lékárně musí student absolvovat navíc speciální studium nazývané „internat“, které v sobě zahrnuje i další specifickou praxi. Na závěr své praxe musí studenti napsat přibližně 50stránkovou zprávu o jejím průběhu. Nemají k tomuto účelu speciální deník (7).

V **Itálii** (26, Bologna a Řím) trvá praxe 6 měsíců, ale je povinná jen pro studijní program farmacie (neplatí pro studijní program farmaceutická chemie a technologie, který se vyučuje na téže fakultě a u kterého praxe není vyžadována). Praxi lze rozdělit maximálně na 3 části. Je realizována v lékárně (není stanoveno jakého typu). Studenti nemají stanovenou přesnou pracovní dobu a ani žádné konkrétní úkoly či požadavky spojené s praxí. Absolvování praxe v zahraničí je povoleno, ale děje se tak velmi vzácně (8).

V **Německu** (22, Bonn a Heidelberg) závěrečná praxe, která následuje po 4 letech teoretického studia, trvá 12 měsíců a je organizována německou profesní organizací ABDA. Z těchto 12 měsíců minimálně 6 mē-

Příloha 1: Seznam otázek Dotazníku o studiu farmacie a praxích v zahraničí (uvedena pouze část zaměřená na problematiku odborných praxí)

1. okruh: Organizace praxe

1. Jak dlouho trvá praxe v průběhu posledního ročníku?
2. Mají zavedenu půlroční praxi v lékárně v průběhu posledního ročníku podle požadavků EU?
3. Musí být praxe absolvována zásadně vcelku nebo na kolik částí se smí maximálně rozdělit?
4. Kde a jak dlouho je praxe realizována? (povinně v jedné veřejné lékárně; část ve veřejné a část v nemocniční lékárně (jak dlouho kde? – je to přesně nařízeno či časové rozdělení závisí jen na studentovi?); minimálně ve dvou (třech či více) lékárnách jakéhokoliv typu; část v lékárně a část v nemocnici na klinikách; jinde? – ve farmaceutickém průmyslu, na univerzitě atd. Je povoleno konat praxi i v zahraničí?)
5. Absolvují studenti také nějakou praxi v nižších ročnících, kde přesně a jak dlouho?

2. okruh: Požadavky na závěrečné praxe

6. Kolik hodin denně (příp. týdně) musí studenti na praxi strávit?
7. Jaká je konkrétní náplň praxe? (Jsou dány rámcové požadavky na činnosti, které musí student z dané oblasti zvládnout, nebo studenti mají k dispozici detailní rozpis či „Sylabus praxe“?)
8. Jaké jsou požadavky ze strany školy na zakončení praxí (podmínky zápočtu, popř. zkoušky?) Plní studenti nějaké úkoly dané fakultou? (Uveďte příklad.)
9. Musí studenti vést během praxe předepsaný deník nebo si vedou pouze vlastní záznamy?

3. okruh: Vlastnictví lékárny

10. Vlastní (provozuje) fakulta či univerzita výukovou lékárnou?

4. okruh: Odborný dohled a náklady spojené s praxemi

11. Má lékárna z toho, že umožňuje studentské praxe, nějaké výhody? (finanční, jiné – jaké?)
12. Jsou v lékárnách speciálně vyčleněni lékárníci, kteří dohlíží na průběh praxe studentů?
13. Jsou za tuto činnost nějak honorováni? Kým? (profesní organizace, stát, sponzoři)
14. Dostávají studenti za praxe „nějaký plat“? Kdo ho poskytuje? (lékárna, fakulta, komora)
15. Jsou studentům hrazeny nějaké náklady spojené s praxemi (cestovné, stravné, ubytování)?
16. Kdo je hradí? (fakulta, profesní komora, sponzoři)

5. okruh: Akreditace lékáren

17. Probíhají všechny praxe v akreditovaných lékárnách nebo jen závěrečná praxe?
18. Jaké konkrétní podmínky musí lékárna pro akreditaci splnit a kdo je stanovuje?

síc musí být absolvováno ve veřejné lékárně pod dohledem lékárníka (nelze praktikovat v lékárně s jedním lékárníkem či výdejně léčiv) a druhých 6 měsíců je možné absolvovat ve farmaceutickém průmyslu, na univerzitě či podobné vědecké instituci, ve veřejné, nemocniční či vojenské lékárně, ve výzkumném institutu či případně i v zahraničí (němečtí studenti volí hlavně Velkou Británii). Studenti jsou v průběhu praxe považováni za pracovníky lékárny a podle německého Zákona o léčivech mohou vykonávat všechny činnosti stejně jako lékárníci s osvědčením. Za svou práci pobírají plat (1, 10).

V **Portugalsku** (4, Lisabon a Porto) praxe trvá 6 měsíců a uskutečňuje se až po skončení pětiletého studia. Jako jedna z možností, jak lze (především lékárenskou!) praxi absolvovat v Portu, se nabízí varianta 2 měsíce ve veřejné lékárně a 4 měsíce na zahraniční univerzitě s ERASMEM, která neprobíhá v lékárně. Praxe v zahraničí jsou zde povolené a jsou velmi populární. Na začátku října je k dispozici seznam lékáren, kde je možné praxi absolvo-

vat. Studenti s nejlepšími známkami si vybírají jako první. Na konci praxe musí studenti sepsat dvě zprávy. V první popisují průběh praxe a v rámci druhé zpracovávají konkrétní téma z oblasti farmacie (4).

Ve **Španělsku** (9, Barcelona, Granada, Pamplona a Valencie) trvá praxe minimálně 800 (Pamplona) nebo 900 hodin (Barcelona a Valencie). Např. v Pamploně studenti musí sepsat zprávu o absolvování praxe (asi 50 stran), dále pak předložit vyplněné hodnocení a certifikát o absolvování praxe, musí splnit zadaný úkol (např. vytvořit informační letáček pro pacienty v rámci zdravotní výchovy) a splnit vědecký úkol, který jim zadává příslušná katedra. Nakonec student absolvuje zkoušku, která je písemná a obsahuje 100 otázek z veřejného lékařství a 100 otázek z nemocničního lékařství. Většinou nejsou pro praxe speciálně vyčleněni lékárníci a o studenty se stará vedoucí lékárny (záleží to na lékárně). Za tuto činnost není honorován (někteří lékárníci mají ale podepsanou smlouvu s univerzitou a učí tam na částečný úvazek) (2).

Ve **Švédsku** (1, Uppsala) praxe trvá 6 měsíců a lze ji dělit až na 6 částí (musí být minimálně 1 měsíc v jedné lékárně). Zahraniční praxe nejsou povoleny a praxe může být realizována jen ve švédských lékárnách, které jsou ve Švédsku státní. Studenti nemají stanoveny žádné konkrétní požadavky na praxi a v jejím průběhu dostávají od státu určitý finanční příspěvek (12).

Ve **Velké Británii – Walesu** (24, Cardiff) trvá praxe 1 rok, je vyčleněna z teoretického studia a je realizována až po jeho skončení. Po čtvrtém ročníku získá student titul, ale ne registraci k výkonu povolání farmaceuta. Odborná praxe probíhá pod garancí „The Royal Pharmaceutical Society of Great Britain“ (RPSGB). Odborný dohled při praxích vykonávají školitelé tzv. „Tutors“, kteří mohou a nemusí být farmaceuti. Studenti musí v průběhu 3. ročníku absolvovat pobyt 1 den ve veřejné lékárně a 1 den v nemocniční lékárně (3).

Všechny sledované země splňují požadavky článku 2.3 Směrnice 85/432/EEC (5) na délku a průběh odborných praxí studentů farmacie. Většina z nich zvolila minimální přípustnou délku pobytu v lékárně. Pouze několik zemí využilo možnosti jejího prodloužení, neboť je v pravomoci každé z nich stanovit její horní hranici. Dokládají to následující informace: Praxe trvající 6 měsíců je ve Finsku, Itálii, Portugalsku, Španělsku a Švédsku a v délce 12 měsíců ve Francii, Německu a Velké Británii.

Ukazuje se, že studenti všude tráví v lékárně okolo 8 hodin denně a v některých zemích dostávají pravidelně finanční odměnu za svou práci. Fakulty většinou nemají vlastní výukové lékárny.

Určité potíže nám působil okruh týkající se akreditací lékáren. Pojem akreditace je ši-

roký a obecně má více významů. Pokud český student při rozhovoru jednoznačně nevyvětlil, co je akreditací lékáren v ČR myšleno, stalo se, že dotazovaný vůbec neodpověděl, odpovídal na jinou věc, nebo raději řekl, že akreditované lékárny v dané zemi nemají. Zdá se však, že praxe až na výjimky neprobíhají v akreditovaných lékárnách. Naše lékárníky by určitě také zajímaly odpovědi na další otázky z okruhu 4, ale od některých respondentů se nepodařilo všechny požadované informace získat, takže by shrnující tabulka byla poměrně neúplná.

Závěr

Výše uvedené informace již byly po svém souhrnném zpracování využity akreditační komisí pro pregraduální praxe studentů jako jeden z podkladových materiálů při jednáních o stanovení podmínek zavedení šestiměsí-

ních praxí dle požadavků EU v České republice. Po konfrontacích s prvními zkušenostmi s tímto typem praxí však mohou být i nadále pro ČR přínosné.

Obě fakulty zveřejňují průběžně aktuální i stálé výchozí informace k šestiměsíčním praxím na svých www stránkách (<http://www.faf.cuni.cz/>; <http://faf.vfu.cz/default.htm>). Tématem odborných praxí i výuky farmacie se velmi podrobně zabývá Šrámková ve své dizertační práci Profesní příprava farmaceutů v ČR.

Poznámka k aktuálnímu stavu – první lékárny by měly obdržet akreditaci v průběhu měsíce června, většina podkladů je již plně připravena, včetně tabulky pro označení akreditované lékárny a certifikátů.

Mgr. Pavla Šrámková

Lékárna ARCANA, Vratislavická 55/1

460 06 Liberec-Rochlice

e-mail: sramkova@faf.cuni.cz

Literatura

1. Bolek D, Jáč P, Musílek K, Novotný J, Vokatá V. Dotazník o studiu farmacie a praxích v zahraničí – Německo, 2004.
2. Budková A, Mervartová K, Pejcharová L, Spáčilová L. Dotazník o studiu farmacie a praxích v zahraničí – Španělsko, 2004.
3. Buzková H. Dotazník o studiu farmacie a praxích v zahraničí – Velká Británie, 2004.
4. Citová I, Kejzlarová A, Kelblerová M, Pospěchová K, Sedláček V, Trunkátová A. Dotazník o studiu farmacie a praxích v zahraničí – Portugalsko, 2004.
5. Council Directive 85/432/EEC of 16. 9. 1985 concerning the coordination of provisions laid down by Law, Regulation or Administrative Action in respect of certain activities in the field of pharmacy.
6. Červený P, Hanzlíková M, Janyšková L, Zemanová I. Dotazník o studiu farmacie a praxích v zahraničí – Finsko, 2004.
7. Fučíková J. Dotazník o studiu farmacie a praxích v zahraničí – Francie, 2004.
8. Fuksa L, Krausová E, Tahotná L. Dotazník o studiu farmacie a praxích v zahraničí – Itálie, 2004.
9. Kotlářová J, Šrámková P. Současný stav kolem šestiměsíčních praxí studentů farmacie. Prakt. Lékár., 2005; 2: 94–96.
10. License Ordinance for Pharmacists. (Approbationsordnung für Apotheker. (AAppO) –Osvědčení pro farmaceuty týkající se atestací pro lékárníky v Německu) z 19. 7. 1989, Federal Law Gazette I, p. 1489, znění platné od 1. 10. 2001, angl. verze.
11. Šrámková P, Kotlářová J. Odborné praxe pregraduálních studentů ve světě. Čas. Čes. Lék.; 2003; 6: 16–17.
12. Vinklerová M. Dotazník o studiu farmacie a praxích v zahraničí – Švédsko, 2004.
13. <http://www.pharmweb.net/pwmirror/pw8/pharmweb8.html>

